

ЗА ПІВ КРОКУ ДО ПЕРЕМОГИ

Рецензія–роздум

Думками про однойменну книгу львівського історика Михайла Галушача, яка щойно вийшла друком у видавництві «Апріорі» та відразу ж здобула премію імені Героя України Степана Бандери, хочеться поділитися з кількох причин. По-перше, вже сто літ напередодні 1 листопада українська еліта традиційно задається риторичним питанням: «Чому зазнала поразки українська держава і національно-визвольні змагання?» Зазначу, що на цілісне осмислення цих подій вітчизняна історіографія так і не спромоглася (наразі маємо кілька ґрунтовних досліджень, які, проте, тільки частково окреслюють проблему). Тож вичерпних відповідей досі не маємо. По-друге, напередодні місцевих виборів ще потворніше увиразнюються гримаси сьогоденної влади, яка, видається, постановила саме програти Україну. З кожним днем стає все тривожніше, адже всіма нервами відчуваєш, як із кров'ю воїнів на Донбасі поволі витікає життя з українського національного організму. Наші захисники, хоч і в Правді стоять, та не за перемогу (бо ж «не стріляти у відповідь» і «мир за будь-яку ціну»), стоять як безправні спостерігачі-мішені повзучої окупації. І книга Михайла Галушача «За пів кроку до перемоги. Військове будівництво та операції Галицької Армії в 1918–1919 роках» про це також.

За назвою цієї науково-популярної праці – архіважливі речі. У 1919 році українським збройним силам забракло лише пів кроку до перемоги – і воєнної, і політичної. Автор аргументує цю тезу на основі аналізу численних документів, які містяться в українських архівах. Дослідник запровадив до наукового обігу невідомі досі джерела, які подекуди «ламають» уявлення про перебіг тогочасних воєнних операцій та політичних ігри. Отже, пів кроку – так мало і так багато водночас... Сьогодні ми також сьомий рік поспіль перебуваємо у схожій ситуації. Маємо начебто всі шанси для того, щоб прогнати московську навалу з нашої землі раз і назавжди, – і я намагаюся зрозуміти, на якому ж фронті катастрофічно не висотає отих клятих вирішальних пів кроку. І знову переконуюся, що війни, якщо не зробити з них належних і таких, скажу, «залізних» висновків, неминуче повторюються... В історію поразок неприсмно занурюватися, особливо якщо виникає потреба здійснювати історичний «розтин», так би мовити, по живому, по тому, що досі кровоточить і відлунює жорстоким фантомним болем. Але без такого хірургічного втручання шансів на історичне «неповторення» практично немає, рецидиви гарантовані. І в цьому контексті дослідження Михайла Галушача має незаперечну вартість.

Сучасну російсько-українську війну чимало істориків порівнюють з подіями Української Революції 1917–1921 років. І це абсолютно слушно. Ми програли бій за державність, маючи ідейну, дисципліновану й добре вишколену в боях Першої світової війни Галицьку Армію. Чому? На обкладинці книжки дуже промовисте фото вояків, які спиною до спини з мушкетями напоготові тримають оборону й цілять у ворогів, що наступають зусібіч. Із Заходу йшла польська армія, зі Сходу – російська в різних її варіаціях (і червоних, і білих), а в тилу й на зовнішньополітичній арені – суцільна зрада. І стає цілком очевидно, що й тоді, й тепер ми зазнавали політичних і бойових втрат не тільки через удари гармат, а й через удари в спину. Ці війни – *гібридні* за своєю суттю, коли бої точаться не тільки на ратному полі, а й у кабінетах, а ще більшою мірою – в умах людей.

Праця Михайла Галушача виділяється на фоні інших історичних розвідок саме тим, що автор постійно намагається

прокладати смислові містки між подіями, відмежованими одна від одної цілим століттям. Книга зберігає структуру наукового дослідження: саме захищена кандидатська дисертація є основою тексту. Проте науковий наратив є тією потужною канвою, на яку автор нанизує актуальні міркування/рефлексії/досвід, здобуті ним у боях на Сході. Так, Михайло – ветеран російсько-української війни. У вступному слові він підкреслив, що саме на фронті шкiрою відчув та зрозумів, наскільки життєво необхідним є доглибний аналіз власної історії. Очевидно, що для автора це не просто наука, не тільки громадянська позиція, а й особисте переконання та своєрідна зброя.

У книзі звучить два голоси, два типи оповіді. З одного боку, це впевнений зрілий тембр дослідника, який ставить (і таки досягає) амбітну мету – зробити наукове відкриття. З іншого ж боку, лунає молодий, свіжий, не раз іронічний, не раз дещо наївний, а часто усміхнений голос сміливця-патріота, який не словом, а життям своїм доводить любов до Батьківщини.

Важливо підкреслити, що такий дослідницький підхід доволі новий і цікавий. Ми звикли оперувати «великими» категоріями об'єктивності, історичної правди і т.д., коли науковці колективно працюють на творення єдиного домінуючого (офіційного) наративу, у центрі якого – президенти й полководці, дипломати й, одне слово, сильні світу цього. Натомість Михайло пише свою особисту й особистісно орієнтовану історію війни за український Донбас – постійно проводячи історичні паралелі. Водночас з погляду академічності й наукової достовірності його праця гідно витримує будь-яку критику. До речі, науковець вперше обґрунтував кілька важливих термінів, зокрема «Галицька Армія» (не УГА), «Українське Військо» тощо.

На мою думку, це той випадок, коли наукове дослідження здобуває додаткову валідність, своєрідний гарт-випробування життям. Особливо якщо у фокусі дослідницької уваги такі тонкі матерії, як воєнна тактика, структурна організація й принципи комплектування війська, вишкіл, матеріально-технічне забезпечення і десятки не менш важливих аспектів військової справи й державної військово-політичної стратегії. Під таким кутом зору висновки цього дослідження мали б стати в особливий нагоді нашим політикам і генералам, а також всім причетним до творення сучасної української воєнної доктрини та до війська загалом. Ну хто може претендувати на більшу достовірність в історіюписанні, як не той, хто її безпосередньо творить, а про війну авторитетно розмірковувати саме воїн. На жаль, дуже часто наука (і гуманітаристика в тому числі) є «голою» теорією, абсолютно відірваною від життя, такою собі спробою дослідників вирішувати «серйозні» наукові завдання: висловлювати припущення, обґрунтовувати гіпотези, будувати теорії, формулювати концепції – і все, так би мовити, з кабінету.

Відразу зазначу, що жодним чином не заперечую авторитет

«суто архівних» істориків, чия робота з першоджерелами, справді, титанічна. Без неї цілком неможливий сам процес національного історіописання. Хто, як не українці, мають знати: коли історію пишуть переможці, то як же прорвати те плетиво фальсифікацій, викривлень, брехні, які тиражують за інерцією постімперські псевдонауковці? Тільки кропіткою роботою з пошуку належної доказової бази. В цьому контексті не можна промовчати й про той невтішний та двозначний стан справ у нашій історичній науці, зумовлений матеріальним чинником. Є серед талановитих українських учених і чимало таких, хто, спокушений привабливими грантами, пише історію на кошти розмаїтих іноземних фондаций, урядів, товариств. Виявилось, що знання про минуле формує картину світу, а отже, впливає на сучасне й майбутнє. І за це варто дорого платити. З одного боку, добре, що з'являються нові дослідження. Проте арифметика тут проста: чи буде схвалено, затверджено до друку працю, яка оприлюднить факти, скажімо, не надто привабливі, «незручні», неполітикоректні – особливо якщо йдеться про теми дражливі для колективної пам'яті? Ні. Тому маємо старий-новий виток писання політично заангажованої української історії. На цьому тлі, справді, революційно звучить теза Михайла Галушача про те, що в 1919 році Галицька Армія мала шанс не тільки вибороти незалежність для частини української землі, а й перемогти цілу Польщу.

Авторський монтаж оповіді, коли минуле й теперішнє, «наукове» й «репортажне» по черзі змінюють одне одного, цілком виправданий. Жодного дисонансу, навпаки, дослідник вправно прокладає часові містки, і зрештою ці два голоси починають звучати унісоном – не як окремі й конкретні відтинки часу, а як історична доля – загальна й безперевна пісня.

І так, з кожним прочитаним аркушем читачеві доведеться визнати, що «історії завжди повторюються», що «від долі не втечеш», що «все повертається на круги своя», що «ми знову й знову стаємо на ті самі граблі». Попри певний песимізм і навіть приреченість таких висновків, як на мене, вони є, мабуть, найпосутнішою заслугою цього дослідження, справді когнітивним осянням, яке – як правильно поставлений хворому діагноз – є, по суті, вже напів пройденим шляхом до зцілення. Михайло Галушак обрав саме таку дослідницьку стратегію: по-перше, доглибний аналіз причин (чому?), потім збір актуального анамнезу (що і як?) й зрештою «рецепт» – спроба окреслити ймовірні «здорові» сценарії розвитку історичних подій (якби). Його книга про минуле, теперішнє і про майбутнє також.

І ще: у мене завжди якусь особливу людську довіру й симпатію викликають твори з присвятою рідним (особливо так звані серйозні тексти). Ці два-три слова на першому, цілком чистому, аркуші, що відкриває цілу працю, мені особисто промовляють дуже багато. Тоді для мене аморфний автор з чорних літер «прізвище, ім'я, по батькові» починає говорити живим голосом. Тоді я відчуваю його ближчим, слухаю, дискутую, сварюся, споглядаю його світ. Ці слова присвяти, як своєрідна світоглядна лінза, крізь яку починаєш читати власне текст. Мені близькі та зрозумілі люди «з корінням», які опираються на когось і тому самі можуть бути надійною опорою, які не соромляться дякувати і не скнаряться віддавати.

Якою ж бачить свою Україну сьогодні Михайло Галушак? Без сумніву, свobodною (саме в «свobodівському» батальйоні «Січ» він воював 2015 під Мар'їнкою), а також соборною. Уродженець традиційного галицького містечка Миколаєва, цей воїн, проте, дивиться за ширші обрії; його світобачення виходить за межі «галичанства» (а, правду кажучи, в галицькому середовищі така позиція не є надто популярною, бо ж тут традиційно «Львів – це столиця України»). Розірваний віками надвоє наш національний організм ще тільки дозріває до правдивого розуміння ідеї соборності. І, видається, Михайло Галушак засвоїв історичний урок, що час перма-

нентного змагання між західняками й східняками за ексклюзивне право на «правильну» національну ідею минув. Перед обличчям давнього історичного ворога, який хижо й нахабно століттями зазіхає на «південну окраїну», міжособна боротьба за власну ексклюзивність й першість у державному будівництві втратила будь-який сенс. У Михайловій книзі своєрідною «нарізкою» промовляють уродженці й жителі різних регіонів – і всі вони Українці, злитовані ненавистю до спільного ворога й об'єднані любов'ю до рідної землі. І наче й несуттєві їхні репліки, кумедні (чи не дуже) історії, курйози, а, проте, вони, як мозаїка, складають загальний образ сьогоденного українського воїна-захисника – сміливого, не пафосного, проте ідейного (хто за велику Батьківщину, хто за малу, той за родину, а той просто сам за себе), і, що дивовижно, аніскільки не втомленого війною (як все частіше нарікають на українських диванах – від державних очільників до продавчинь на базарах).

Михайло-літописець пише сучасну воєнну хроніку: фрагментарно, проте «по-живому». Вона промовляє. У ній відчувається правда. Я не була на фронті, я знаю про нього тільки зі слів ветеранів (брата Михайла, сусіда Павла, друга Валерія). Недо(пере)казані історії, які тиражують ЗМІ, до уваги не беру, хіба після ретельної фільтрації (працюють бо наші медіа здебільшого або на вузькопартійні інтереси, або на грошові олігархічні мішки). Тому розумію, наскільки мало знаю про війну, в якій живу! Тим більше обурення викликає те, як часто нинішня влада паскудить наших ветеранів, волонтерів, одне слово, всіх пасіонарних українців, які мають здоровий глузд, тверезий патріотизм і хоч трохи вище від «квартального» почуття гумору (й інтелект, відповідно)!

До слова, ось свіжий «жарт» з агітаційної «зе»газети за жовтень цього року. Думаю, кожен(!) має зробити висновок. «Вища освіта необхідна! Ратом вам поцятить статі сторозем, як Ви без освіти будете кросворди розгадувати?» У мене паза. Хоча оте «Ви» з великої літери особливо цинічне...

І саме тому поява такої науково-популярної книги, як «За пів кроку до перемоги» Михайла Галушача, – це, крім її наукової ваги, ще й співтворення іншого нарративу: притомного та українського. Опертя на власні сили – це ідея дуже близька авторові як єдина успішно апробована історією. Тому хочеться вірити, що таких праць буде більше й більше. І ми їх читатимемо, а тоді захочемо й, головне, зможемо(!) відповідально співтворити свою незалежну Україну – при цьому обов'язково прибираючи все політичне сміттячко. Незалежну – ні від розстановок на геополітичній шахівниці, ні від кабали іноземних добродіїв-кредиторів, ні від газово/нафтово/енергетично/ресурсної голки. Державу, в якій буде найіменні стерпно жити не малоросом.

Ця книга, я переконана, не буде припадати пилом, як, ніде правди діти, значна частина нашої наукової продукції з царини гуманітаристики (друкованої у вітчизняних вісниках, збірниках кафедр, матеріалах конференцій). Ця праця пульсує, вона тепла, жива. І ця Історія про наше вчора, розказана автором, справді, важлива. Особливо сьогодні, особливо завтра. Особливо для найширшого кола і всіх тих, кому ще болять Україна.

І наостанок головний, саме «популярний», висновок, який напрошується після прочитання. Московська пропаганда і сто років тому, й сьогодні у прямому сенсі вбиває Україну. Не варто відмахуватися від цих слів як від емоційної гіперболи. Так, купувати/купуватися на російське – хай навіть невинні шампунь, глянцевиі журналі, шансоно-реп – має конкретні наслідки: від мінімізації мозкових звивин та естетичних перверзій до цілком конкретного матеріального еквіваленту, хоча б у ще одній кулі, яку випускає снайпер у серце мого і твого захисника. Ані пів кроку назад!

Зоряна ВЕЛИЧКО